

„A zene legfontosabb feladata, hogy hidat képezzen, sebet gyógyítson”

Beszélgetés Helmuth Rillinggel

Kövesse csak a szivarfüstöt! Kapom az utasítást, hol találom korunk egyik legnagyobb Bach tudósát, a világhírű karnagyot, amint a Rádió félreeső szobájában a próba után pihen.

Helmuth Rilling gyakran jár nálunk, s ilyenkor többnyire a Magyar Rádió Zenekarát és Énekkarát vezényli. Örömteli várakozás előzi meg mindig a mester érkezését, és ő is szívesen dolgozik a magyar muzsikusokkal. December 20-án a Zeneakadémián Händel: Messiás c. oratóriumát adták elő. Ezt megelőzően készült az interjú.

– Ön szerint mi Händel Messiásának legfontosabb üzenete?

– Hitvallás az emberiség mellett. A mű az adventi időszak hangulatát tükrözi első részében: itt a várakozásról, az adventi szituációról mesél. Ezután Jézus Krisztus születésének történetét eleveníti fel, ezért illik remekül az adventi időszakhoz.

– A legenda szerint II. György király a bemutatón a Halleluja kórust hallva felállt a helyéről, így fejezve ki tetszését – és példáját követte a közönség is. Előfordult már az Ön koncertjén is, hogy a közönség állva hallgatta végig ezt a tételt?

– Nagyon sokszor. Amerikában vagy Angliában ez kifejezetten szokás, hogy a közönség feláll ennél a résznél. Ezután rendszerint tartunk egy kis szünetet, hogy le tudjon mindenki ülni és csak azután megyünk tovább.

– Händel négy különböző változatban írta meg a Messiást. Mi dönti el, hogy melyik változatot választja Ön?

– Ezeket a változatokat azért komponálta Händel, mert nem mindig álltak ugyanazok a jó előadók a rendelkezésére. Nem új darabokról van szó, hanem ugyanannak a műnek különböző változatairól. Például egy gyengébb énekesre tekintettel másik hangnembe transzponálva. Ez természetes volt abban az időben. Händel előadói gyakorlatában mindig arra törekedett, hogy a legalkalmasabb előadók énekeljék a szólószerepeket.

– És melyik változatot választotta Ön Budapestre?

– A szokásosat, amiben a legjobb énekesekkel számolunk.

– Mozartnak is van egy Messiás átdolgozása. Mit lehet megtudni Mozarttól, ha ezt a változatot meghallgatjuk?

– 1798-ban írta Mozart ezt az átdolgozást, tehát késői alkotói korszakában és egy előadássorozat számára készült, hiszen Van Swieten báró, tanácsadója és mecénása egy egész sor Händel oratórium előadást rendelt. Erre az alkalomra dolgozta át a Händel oratóriumot Mozart, vagyis újra hangszerelte. Az eredeti zenekart megnagyobbította: fuvola, oboa, klarinét, fagott szólamokat írt bele, tehát olyan hangszereket, amiket Händel nem használt. Mozart újraöltöztette a művet, a saját korának megfelelő hangzást adva neki, mert tudta, hogy Händel két generációval korábbi hangszerelése nagyon aszkétikusnak, száraznak tűnne a tizennyolcadik század végén. Valljuk be, egyszerűen unalmasnak találta volna úgy a közönség. Ma is arra törekednek az előadók, hogy régi idők zenéjét úgy adják elő, hogy az a jelen kor emberét megérintse.

– Milyen nagy együttest tart ideálisnak ehhez a műhöz?

– Nem is túl nagyot, nem is túl kicsit. Händel nagyobb apparátusra hangszerelt, mint általában a barokk szerzők, mint például Bach, akinek a templomban csak kisebb együttes állt rendelkezésére. Vannak egészen kamarazene jellegű tételek: Sok áriát csak hegedűk játszanak, részben unisono, szóval ez nem egy gazdagon hangszerelt darab.

– Ön a régi zene világhírű specialistája. Budapesten egy olyan együttest dirigál – a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarát –, amely együttes modern hangszereken játszik. Hogyan lehet autentikus hangzást ilyen hangszereken előállítani?

– Természetesen ismerni kell az akkori idők autentikus előadásmódját, például, hogy milyen dinamikát használtak a ba-

rokk korban. A teraszos dinamika volt a jellemző, ami azt jelentette, hogy a dinamikai fokozatok nem crescendo-diminuendo-szerűek voltak. Az is fontos, hogyan artikuláltak, milyen tempókat vettek. Általában élesebb tempóváltások voltak jellemzők. Azt is figyelembe kell venni, milyen díszítéseket használtak és meg kell oldani a vibrató kérdését. Ehhez nem feltétlenül van szükség eredeti hangszerekre, mindezt elő lehet adni mai instrumentumokon is. Én már sokat dolgoztam a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának művészeivel, tudom, hogy nagyon jó zenészek és rugalmasak, úgy-hogy minden lehetőség adott egy szép, autentikus koncertre.

– Vibrató nélkül fognak játszani?

– Ezt így nem mondanám, nagyon kevés vibratóval, de nem teljesen nélküle.

– Használtak Händel idejében vibratót?

– Ezt nem lehet biztosan tudni.

– Önt korunk Bach papájaként szokták emlegetni, de kezdő muzsikusként még nem Bach állt érdeklődése központjában. Amikor 1953-ban kollégáival megalapította a „Gaechinger Kantorei”-t, a romantikus kórusmuzsika megismertetése volt a cél, ami a puritán sváb zenei környezetben nemigen volt jelen. Különösen Brahmsot kedvelte Ön, sőt ha jól tudom, némi személyes kötődés is van a háttérben.

– Feleségem nagyapja, a később ismert zeneszerzővé lett Robert Kahn Bécsben Brahms tanítványa volt. Együtt üldögéltek Brahms kedvenc vendéglőjében, a Vörös sasban, amikor Kahn arról kérdezte Brahmsot, szerinte melyik a legjobb Händel oratórium. Izrael Egyiptomban – válaszolta Brahms. Kahn kénytelen volt

bevallani, hogy nem ismeri a művet. Másnap reggel diákszobája ajtaja előtt talált egy partitúrát és egy cédulát Brahms kézírásával: „Szép jó reggelt, Robert Kahn Úr!” Ami Brahms szarkasztikus stílusában annyit jelentett: Te lustaság, már rég ébren kéne lenned és a tanulmányaiddal foglalkozni! Ezt a cédulát Brahms kézírásával most én őrzöm otthon.

– *Bach zenéje a '70-es évek óta foglalkoztatja intenzíven Önt.*

– Bach zenéje adja életem gerincét. Újra és újra foglalkozom vele, de sok minden mást is csinállok. Nagyon érdekel, hogyan hatott Bach művészete más komponistákra. Például Mendelssohnál és Beethovennél érezhető nagyon a barokk mester hatása.

– *Ön kortárs zenével is foglalkozik. Egy Penderecki mű felvételéért Grammy díjat is kapott. Mennyire áll Önhöz közel korunk zenéje?*

– Nekem nagyon fontos, hogy minden zenész érdeklődjön a kortárs zene iránt. E nélkül egyszerűen nem létezne mai zene. Mi mindig is kértünk fel szerzőket, hogy

komponáljanak számunkra műveket. Pendereckit például egy Passió megírására kértük fel. Kurtág György is komponált a számunkra, el is jött Stuttgartba próbálni a darabját.

– *Az Ön Stuttgarti Fesztivál Kórusában és Zenekarában több mint húsz országból játszanak zenészek. Miért fontos az Ön számára, hogy a nagyvilágból összehozza a muzikusokat?*

– Úgy vélem a zene csodálatos hidat tud képezni nemzetek, filozófiák, vallások között. Mindig kihasználom ezt a lehetőséget, például itt Magyarországon is. Éppen ez a zene legfontosabb feladata, hogy hidat képezzen, sebet gyógyítson. Nagyon szoros kapcsolat van az Izraeli Filharmonikusokkal is, több mint száz koncertet csináltunk már együtt és rendszeresen járok Izraelbe.

– *Végezetül Kodályról szeretném kérdezni, hiszen ismerték személyesen egymást.*

– Már nagyon sok éve ennek, még egészen fiatal voltam, első kiváló kórusommal a Gaechinger Kantorei-el ez volt az

első külföldi utunk. Abban az időben nagyon nehéz volt egy nyugati országból egy szocialista országba eljutni. Egy nemzetközi kongresszusra kaptunk meghívást Magyarországra, ami az iskolai zeneoktatással foglalkozott. A capella kórusművekből álló programot állítottunk össze, amelyen udvariassági gesztusként Magyarország felé, Bartók és természetesen Kodály művek szerepeltek. Kodály eljött a próbára, figyelte a munkánkat, majd a koncerten feljött a színpadra és megköszönte az előadást. Azt mondta: talán még jobb lett volna, ha magyarul énekelnek! Legközelebb Németországban magyarul adtuk elő ezeket a kórusműveket. Nagy megtiszteltetés és öröm számomra, hogy Kodályról személyes emléket őrizhetek. Ezt követően nagyon sokszor jöttem Magyarországra, legalább huszonötöszer voltam már itt. Mindig öröm számomra magyar zenészekkel dolgozni. Nagyon intelligensek és muzikálisak itt az emberek. Talán úgy mondanám: intelligensen muzikálisak.

Szőke Cecília

Jubiláló szimfonikusok

25 éves a Gödöllői Szimfonikus Zenekar

Pontosan 25 évvel ezelőtt 1981 decemberében a gödöllői Frédéric Chopin Zeneiskola 8 főből álló tanári kamarazenekara barokk muzsikával kívánta gazdagítani a karácsonyi programok kínálatát.

E nemes kezdeményezéssel jött létre a mai Gödöllői Szimfonikus Zenekar jogelődje. Az első karmester, Tolmácsy László munkáját 1988-ban Farkas Pál vette át. Törekvéseinek köszönhetően az együttes fokozatosan szimfonikus zenekarrá bővült. 1995-ben Horti Gábor került a zenekar élére. Karmesteri munkásságának köszönhetően a zenekar további fejlődésnek indult. Az alapos felkészülés követelményével, és a repertoár-ismeret bővítésével megalapozta a hivatásos zenekarrá válás pilléreit. A ma már több vendégkarmesterrel együttműködő szimfonikusok meghatározó szerepet töltenek be Gödöllő város és a környező települések életében. Az évek során a város kulturális életét színesítő, a fiatalokat valós értékekre nevelő együttesé, emberformáló közösséggé fejlődött. A zenekar ügyvezető igazgatóját Lázár Attila kürtművészt kérdeztem a zenekar munkájáról, eredményeiről.

– *Hogyan jubilált a 25 éves Gödöllői Szimfonikus Zenekar?*

– Nagyon mozgalmas évvel jubilált a zenekar, hiszen 8 önálló programunk volt ebben az évben. A koncertek számával és a megtanult darabokkal rekordot döntöttünk az előző évekhez képest. Konkrétan 2006. december 3-án egy szép Mozart hang-

versennyel ünnepeltük fennállásunk 25. évfordulóját. A koncert első részében a 35 éves Gödöllői Városi Vegyeskar énekelt a cappella műveket Pechan Kornél vezényletével, majd a koncert második felében a Gödöllői Szimfonikus Zenekar és a kórus előadásában Mozart kisebb egyházi művei és a Koronázási mise csendült fel promi-

nens szólisták közreműködésével. Az est dirigense a fiatal, tehetséges Ménesi Gergely volt. Ez az év az évfordulók jegyében zajlott, mi is tisztelegtünk Bartók és Mozart előtt egy-egy koncerttel. A 40 éves város az idén több támogatást adományozott számunkra, így meg tudtuk rendezni ezeket a hangversenyeket.